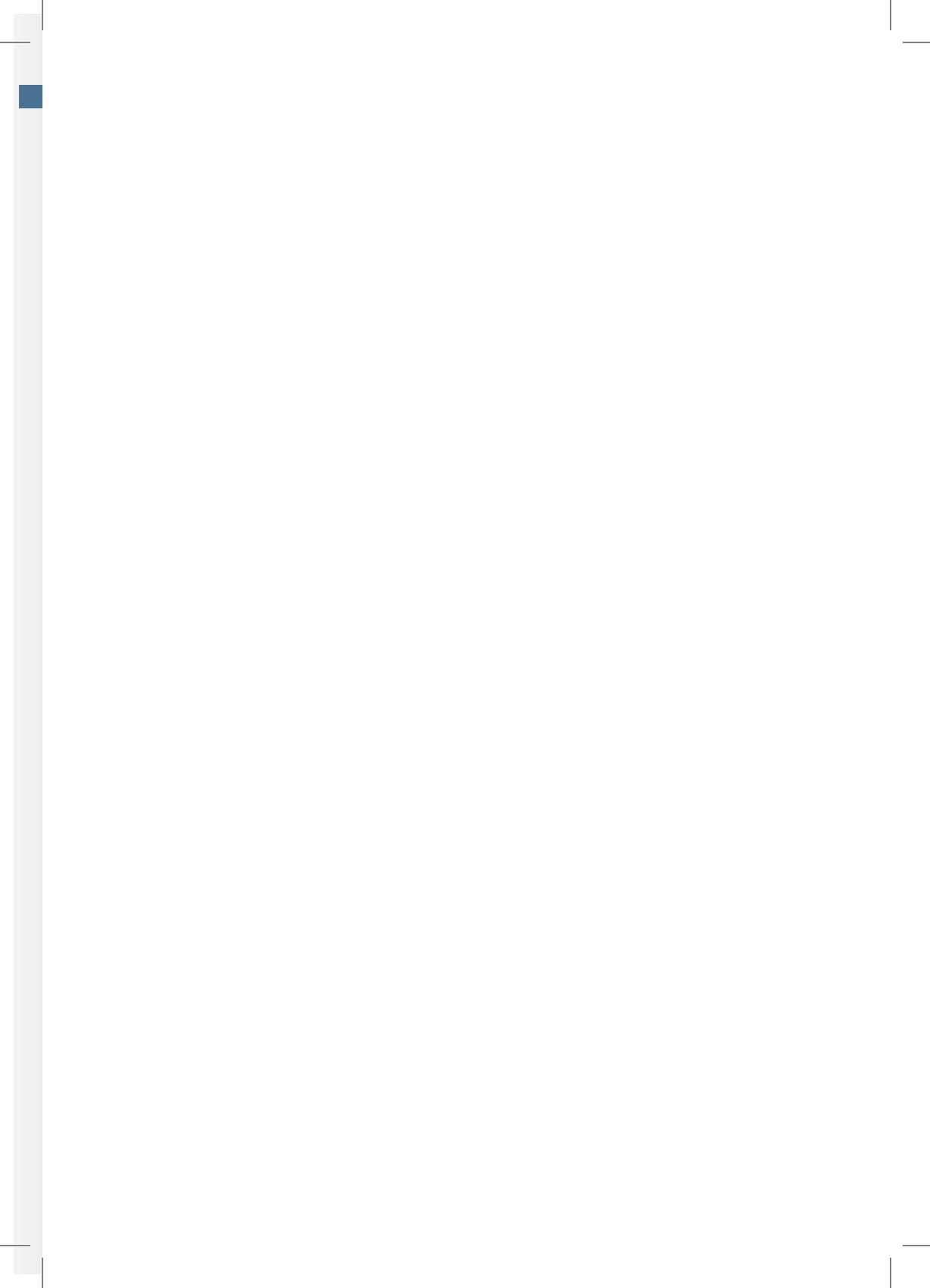

המדיניות הпедagogית הלאומית

דמות הבוגרת והבוגר

"פעם אחת יצאתי מהabit וングת אל הילדים לומר להם שלום ולהזכיר לשיעור בטבע שקיבלו אצלם בגינה: בכל יום, שמעתי את הגנת מסבירה להם, פורחים כחמייה מעגלי פרחים חדשים סביב שרביטו של החצב, מחר הם ייבלו, וחמשת המעגלים שמעליהם יפרחו. היא הראתה להם את הפרחים שפורחים היום, ואת הפרחים שיפרחו אחר, ואת הפרחים שכבר פרחו ונבלו ועוד מעט יעשו זרעים.

למה חשוב לילדים ולילדים בני ארבע וחמש לדעת את כל זאת? האמתה היא שזה לא ממש חשוב. גם מי שאין להם את המידע זהה יוכל לגודול ולהיות אזרחים שומרין חוק ובעלי מקצוע טובים. אולי אף ימצאו אפליקציה חדשה ויושעו בה את המין האנושי. אבל ילד שלומד דברים כאלה בגיל ארבע יהיה אדם טוב יותר מאשר בן שש, ובבסיסו הזה אין להקל ראש".

(מair שלו, גינת בר, הוצאה עם עובד בע"מ, עמ' 23)

ד"ר איתי אשר ז"ל, לשעבר המدעת הראשי של משרד החינוך, אדם אוהב ספר וטבע, היה מי שטמן את הזරעים לתפיסה ולמדיניות הпедagogית המוצגת להלן. חסרונו של איתי מורגש בנו בכל יום - ברגעים של عمل, הנבטה ופריחה.

תוכן העניינים

מבוא	5
דמות הבוגרת והבוגר	11
ידע ותוכניות לימודים	14
מיומנויות: יכולות ליבה ובנייה דרך	20
ערבי הליבה והרכיבים	27
עקרונות מקדמי למידה	29
יישום המדיניות לשנת תשפ"ב	34
צוותי העבודה	35
הערות שולטים	40
רשימת מקורות	42
רקע מתודולוגי	7
המהלך הלוגי של המדיניות הпедagogית לאומית	
הצורך בגיבוש מדיניות פדגוגית לאומית	9
תפיסת השינוי	9
מהלך העבודה	10

מבוא

מערכת החינוך הישראלית פועלת להגשהמן של ארבע מטרות-על. באמצעות חינוך אנו שואפים ליצור בסיס ערכי והשכלתי משותף בקרב הלומדים; מבקשים לקדם שוויון הזרמווניות באמצעות כמצום הקשר בין תנאי החיים שהילד נולד אליו לבין אופק אפשרויות; מכנים את הלומדים לחוים הבוגרים באופן שיאפשר להם לשגשכ פרטיהם; מסייעים לסטודנטים למשם את הפוטנציאל שלהם ולעצב את חיים באופן שיקדם את השלומות (well being) שלהם בהווה ובעתיד.

מטרות-על אלו של מערכת החינוך עודן בעיןן, אך העולם הסובב אותנו השתנה ומשמעות להשתנות ללא הרף. העולם מאופיין ביום בגדייה מעריכית של מידע, בהתפתחויות טכנולוגיות מהירות וברב-תרבותיות. מגמות אלו מלמדות על צורך בשינוי, עדכון והתאמאה של מטרות הלמידה ותהליכי הלמידה למציאות המשתנה, כדי שתבנה אצל הלומדים את הכלים להתחומות מוצלחת עם האתגרים הצפויים להם היום ובעתיד, עם יציאתם לחוים הבוגרים. בעוד מטרות-העל של מערכת החינוך הן המCAFן המכון את כל המערכת, מטרות הלמידה הן תוצאות קונקרטיות שלארון מערכת החינוך בוחנת את הצלחותיה והן מעוצבות יחד עם המיציאות המשתנה.

דמות הבוגר מעידכנת ומגדירה את מטרות הלמידה במערכת החינוך. המגמות והתהליכי השינוי שהתרחשו בעשור האחרון עם המשבר הבריאותי-חברתי-כלכלי שיצרה מגפת הקורונה שהתרחזה בישראל במרץ 2020, חיזקו את הצורך בעדכון מטרות הלמידה. קיומם למשך זמן מה שימש את ההכרח בקידום ופיתוח מנגנון רוחב של מיזמינות בקרבת צוותי החינוך ולומדים שנזקקו ליכולות של למידה עצמאית ולהזון נשפי בהתחומות עם אי-הווידאות והשינויים הדрамטיים בשגרות המוכרות בבית, לימודיים ובעבודה. משבר הקורונה הציף והבליט את העבודה שכדי להצליח לקיים תהליכי למידה הלומדים זוקיםelmanud של מיזמינות ורגשות חברתיות כמו גם לאוריניות דיגיטליית ולאוריניות מידע. מיזמינות אלו ומיזמינות קוגניטיביות נוספת הן אלו המרכיבות יכולות למידה עצמאית ושיתופית שאינה תלויה בנוכחות צמודה של המורה. המשבר יצר גם הזרמווניות חדשות לפיתוח תהליכי הוראה ולמידה חדשים ויצירתיים. הצורך לטעוף אל מול כמצום השעות אפשר לאorgan מחדש את תחומי הדעת בתמי הספר וב勠יק לבחן אפשרויות לשילוב בינהם. הלמידה מרוחק ובאופן עצמאי קידמה תהליכי הערכה אינטלקטואלית ומעמיקה, שיצרה גם היא אפשרויות של התפתחות אישית של התלמידים באמצעות תהליכי חקר.

אולם מעבר לכל, השינויים הדרמטיים איפשרו מרחבים חדשים של בחירה והתאמה ללמידה, למורה ולקהילה.

קיודם השינוי בלמידה לאור המטרות המעודכנות דורש התיאחות שונה לידע ולדרכיו הוראתו; מיקוד בפיתוח מיומנויות קוגניטיביות, רגשות וחברתיות הבוננות את החוסן הנפשי ומאפשרות במידה עצמאית ושיתופית וכן עיסוק ממשמעוותי ופעיל בסיסי הערבי המנחה את הלומד בהתמודדותו בכל תהליכי הלמידה ובהתנהלותו בעולם. השגת מטרות הלמידה - ידע, מיומנויות וערכים - תאפשר רק אם ייעשו במרקם שינויים מערכתיים ופדגוגיים שיתמכו במטרות אלה וייצרו את התנאים המיידיים להשגתן. שבעה עקרונות מקדמי למידה שנوصחו הם כלי עזר לעיצוב תהליכי למידה שבונה ידע, מיומנויות וערכים המותאמים למאה ה-21.

כלי העזר הпедagogיים לקיודם מטרות הלמידה הם, בין היתר, בניית כלים מותאים ונגישים לצוותי חינוך (יחידות ההוראה למשל), התאמאה ועדרון תוכניות הלימודים וシילוב שיטות לפיתוח המיומנויות בכלל מקצועות הלימוד. כלី העזר המערכתיים לקיודם מטרות הלמידה הם, בין היתר, יצירת גמישות בארגון הלמידה; התאמאת תהליכי ההערכה וה%;">; ומתן אפשרות והרשאות לгиון סיבות הלמידה. כלី עזר אלה הם שינויים והמציאות לתמיכה בשינויים הпедagogיים בתהליכי הלמידה עצם, והם ננסים תחת תחומיים שונים בפעולות המשרד - מדיניות הלמידה (ארגון, הוראה), מדיניות הערכה ומדיידה, מדיניות תקציב, מדיניות פיקוח, מדיניות הפיתוח וכי"ב.

הצלהתם של תהליכי השינוי האמורים, אלו הפלוגניים ואלו המערכתיים, תהיה תוצר של שותפות חזקת בין כלל הגורמים במערכת - צוותי החינוך, ההורמים, התלמידים, מטה משרד החינוך, המחווזת, הרשות המקומית והמנהלים. זהו תנאי שיאפשר את הצלחת השינוי. שילוב מוצלח בין השינויים המערכתיים לשינויים הפלוגניים - גמישות ועצמאות צוותי החינוך יחד עם התנסות ויוזמה של צוותי החינוך - יעניק לומדים את הכלים להשגת מטרות הלמידה ומיושם מטרות-העל של החינוך.

רקע מתודולוגי

איור 1: המהלך הלוגי של המדיניות הпедagogית

תהליכי פיתוח המדיניות הпедagogית דומה לבניין רב-קומות. בראש הבניין ניצבות מטרות-העל של מערכת החינוך אליהן מכוננות מטרות הלמידה, הנגורות מתוך ראייה ורחה של המציאות והמציאות השונות בתקופה נתונה. במעבר לקומות המשושים יותר מוגדרים עקרונות מנחים למידה, על בסיס מחקר אמפירי, המחברים בין מטרות הלמידה לעיצוב תהליכי למידה בפועל בקבוקות השטח. המדיניות מגובשת במסגרת תחומי המדיניות שבhem פועל משרד החינוך ומושמת באמצעות כלים מדיניות נבחרים. עיצוב המדיניות נעשה בשיח בין קומות המתה לקומות השטח כדי לדיק את המדיניות ולהתאים אותה לאתגרי היישום בפועל. תרשימים 1 שבעמוד הבא מתאר תהליך זה של פיתוח המדיניות הпедagogית במודל לוגי מפורט הכלול דוגמאות.

תרשים 1: המהלך הלוגי המודל הלוגי של המדיניות הпедagogית

הצורך בגיבוש מדיניות פדגוגית לאומית

המודיניות הпедagogית שתпорט להלן מביאה לידי ביטוי שינוי כיון שמטרתו יצירת תפיסת פדגוגיות מסוותת במערכת החינוך. כיון השינוי שואב השראה מהמלצות פרויקט ה-*OECD Education 2030* ומרפורמות פדגוגיות מקבילות שמקדמות מערכות חינוך מובילות ב-*OECD*, אך שומר על הצבעון הייחודי של מערכת החינוך הישראלית. המשותף לרפורמות הללו הוא תנועה מותפיסה פדגוגית מסורתית (Instructionalist) לתפיסה במידה עדכנית.

בתפיסה הпедagogית המסורתית המטרות מתרכזות בלמידה של ידע עובדתי וידע פרוצדורלי בלבד, ובמסגרתה תפקיד המורה הוא העברת הידע למוחם של התלמידים. ההוראה היא לינארית מתחילה בפשוט ומתקדמת אל המורכב. מתוך התפיסה הпедagogית המסורתית נבנו תהליכי הוראה ומשוב לתלמידים שמורכבים בעיקר ממחנכים המודדים את דיקוק השליטה בעבודות ופרוצדורות אך אינם מעודדים למידה מעמיקה. לפि תפיסת הלמידה העדכנית, לצד הרחבת הידע וİŞריעם לצורכי לעודד תלמידים להגעה להבנה של רעיונות גדולים בתחום הדעת ולסייע להם לפתח מיומנויות הפעולות בעוזרת הידע זהה ומיצירות ידע חדש. התפיסה העדכנית מערערת על התפיסה המסורתית וمبוססת על עקרונות הידע המדעי שנוצר בעשורים האחרונים במדעי הלמידה, כזרת מחקר בין-תחומי (פסיכולוגיה חינוכית והתפתחותית, מדעי המוח, מדעי המחשב, חינוך, אנטropולוגיה, סוציולוגיה ועוד). בתפיסה הпедagogית העדכנית מטרות הלמידה מתרכזות בהבנה של ידע, פיתוח מיומנויות להפעלת הידע בהקשרים שונים וגיבוש עמדות וערכים מנחים לחיים.

קצת השינויים המהיר בעשורים האחרונים, עם כניסה ל'מהפכת המידע', דרש את התאמתן של המערכות השונות להשלכות של שינויים אלה. אנו מרגלים ביבטי 'מגמות עתיד', אך המרב שנוכל ללמידה הוא מהמציאות המתהווה סביבנו, שינויים שניכרים בה וניצנים של שינויים עתידיים שאנו מזהים בה. מתוך למידה זו משינויים חברתיים, טכנולוגיים, תרבותיים, כלכליים, שינויים של הפרט ושל התעסוקה, אנו מנסים להסביר לגבי השינויים הנדרשים למערכת החינוך. מסקנות אלה יסייעו בגיבוש כיוני פעולה ממקדים ואפקטיבים לקידום החינוך בישראל והתאמתו לצורכי המאה ה-21. המשבר הכלכלי-חברתי שנוצר בעקבות התפרצויות מגיפת הקורונה מחייב כיצד אירועים גלובליים מחוללים שינויים מיידיים ומשמעותיים במצבות שאנו מכירים ומעוררים אותנו לחקור את השפעתם על העתיד הצפוי.

תפיסת השינוי

כפי שפורט לעיל, הпедagogיה המסורתית ממוקדת במסגרת התוכן - למידת פרט依 תוכן, מיקוד דיסציפלינרי, מורה שמלמד ותלמיד שקולט ו מבחני בගרות מסכמי תוכן. תפיסת השינוי תתמקד במסגרת הלמידה - מיקוד בדרכי למידה, למידת תוכן באמצעות רעיונות גדולים, למידה בין-תחומיות, ליווי תלמידים בלימדה עצמאית ושיתופית והערכה מסכמתה ידע, מיוויניות וערכים (כולל תהליכי הערכה עצמאית והערכת עמיתים).

הדיוון מורכב משום שהוא נוגע בשאלת של מעמד הידע ועשוי לגורו יותר על חלק מבסיסי הידע לטבות מטרות אחרות. התפיסה העומדת במסגרת המדייניות הпедagogית המוצגת להלן היא שיש לעמוד על בסיסי הידע הכרחיים, אך לוודא שהדרך שבה הוא נרכש ומופעל מאפשרת לתלמידים לרכוש מיוויניות חיונית ולעשות שימוש בידע, במיוויניות ובערכים שנלמדו בהקשרים שונים.

כיוון שכך, מהלך הארגון המחדש יניע את המערכת לעבר מ'תוכניות ל'מודים' המתמקדות בתוכן הנלמד ל'תוכניות למידה' המתמקדות בלומד ובדרך הלמידה. בכך ירחיבו תוכניות הלמידה בצורה ניכרת את אחריות המערכת ללמידה של התלמיד, מלמידה מסורתית של תחומי דעת לנפרדים בהובלת המורה ללמידה הקוללת גם שילובים בין תחומי דעת וહובלה עצמאית של התלמידים בלמידה. הרחבה זו הכרחית בתפיסטינו על מנת לאפשר למורה להתמקד במטרות הלמידה המוגדרות בדמות הבוגר.

מהלך העבודה

במסגרת תהליכי המחקר והלמידה קיימו מהלך היועצות נרחב, שככל מאות שותפים בישראל ומהעולם; השווינו את מערכת החינוך במגוון מזדים למערכות חינוך מובילות בעולם; קיימו ראיונות ומהלכי למידה עם שותפים מארגון ה- OECD ועם צציגים מעמורות חינוך בעולם וכמוון התייצזו ולמדו במספר רב של אנשי חינוך ישראלים מכל המגזרים ושלבי הגיל: מנהלות, מורים, גננות ואנשי חינוך מכלל המערכת. בד בבד עם קיום מהלכי המחקר והלמידה הללו השתתפו נציגי המשרד במהלך-2030 Education-2030 של ארגון ה- OECD, ובעקבות זאת הוחלט על המסדרת הישראלית להציג 'דמות הבוגרת והבוגר': מסגרת פשוטה יותר וモתאמת להקשר הישראלי. תהליך זה הוביל אותנו להבנית מהלך 'דמות הבוגרת והבוגר', לאפיונו באמצעות שלושת הרכיבים: ידע, מיוויניות וערכים, ולבנית המהלים המשלימים בתחום המדייניות המערכתית המוזכרים בעמוד 8.

דמות הבוגרת והבוגר

מערכת החינוך שואפת שלומدية ייחו ויפעלו כבני אדם ערכיים המתפקדים היטב במשפחהם, בקהילה ובחברה בישראל. מטרת החינוך בישראל היא לטפח לומד בעל ידע, מיומנויות וערכים, שיאפשרו לו להפתח כאדם משכל, למצות יכולותיו ולתרום לחברה. בתחילת הלמידה במערכת החינוך מפתח הבוגר את הכלים שאיתם ימשיך ללמידה לאורך כל חייו (Lifelong learning). מדינת ישראל קיבעה הלכה למעשה את מטרות ותוכניות החינוך בחוק החינוך הממלכתי ודמות הבוגר נגורת מחוק זה.

מטרות מערכת החינוך טמונה בשילוב בין שלושה רכיבים: ידע, מיומנויות וערכים.

- **ידע** - ידע הוא התשתית להבנה. הבוגר ירכוש ידע מבוסס בתחום הדעת המאודים בארבעה אשכולות: לימודי יסוד מקובלים בין-לאומית (שפה אם, אנגלית, מתמטיקה ומדעים), לימודי זהות ושיקות הנגורים מחוק חינוך ממלכתי (היסטוריה, ספרות, גאוגרפיה, אזהרות, תנ"ך או מורשת), לימודי אמנויות ותרבות ומקצועות בחירה (המבוססים על בחירה אישית של תלמידים להעמeka). הידע מעוגן באמצעות הבנה של רעיונות גדולים הקשורים בין פרטיו ידע בתוך תחומי דעת ובין תחומי דעת.
- **מיומנויות** - מיומנויות הן היכולת לפעול. הבוגר יהיה מסוגל לפעול, תוך שימוש בידע בהקשרים משתנים, בהתאם על ארבעה סוגים של מיומנויות: קוגניטיביות, רגשות, חברתיות ו גופניות. בכל אחת מן הקטגוריות הללו נכללות כמה מיומנויות שונות.
- **מיומנויות קוגניטיביות** - בתיה הספר יכוונו לכך שלומדייהם יהיו בעלי מיומנויות קוגניטיביות הכוללות יכולת להבין מידע חדש, לערכו, ולנתהו אותו, לצרפו לידי נסוף ולהישם את הידע הנרכש בהקשרים רחבים. החינוך בתיה הספר יכוונו לכך שהבוגרים יהיו בעלי מחשבה עצמאית, ביקורתית ויצירטיבית, יכולת גיבוש عمדה עצמאית והבעתה.
- **מיומנויות רגשות** - החינוך בתיה הספר יכוונו לכך שהבוגרים ירכשו מיומנויות רגשות הכוללות יכולת זיהוי רגשות ועיבוד שלהם ויפתחו

תחושת מსוגלוות וערך עצמי. הם ידעו לוסת את רגשותיהם, ליזום ולהציג מטרות אישיות ולהתמיד ולהתגורר לעמידה ביעדריהם, עם זאת להיות בעלי יכולת גמישות והסתגלות לשינויים.

- מיומניות חברתיות** – החינוך יכוון לכך שהבוגרים יהיו בעלי מיומנויות

חברתיות מפותחות שיבאו לידי ביטוי ביכולת לפתח מערכת יחסים המבוססת על קשר, הדידות ושותפות, ביכולת לשתף פעולה, לעבוד בצוות, לבקש עזרה מן הולמת ולקבלה, לנוהל שיח ענייני במצבי קונפליקט ולהתאפשר בעת הצורך וכן ליציג את עצם במצבו באופן אסוציאטיבי.

- מיומניות גופניות** – החינוך יכוון לכך שהבוגרים יהיו בעלי מיומנויות

גופניות ובריאותיות שיסייעו להם לשמור על אורח חיים בריא ומאוזן מבחינה פיזית ונפשית.

- ערכים** – הבוגר יראה עצמו מוחיב ל솔ם ערכים ברוח חוק החינוך הממלכתי.

בתוך הספר יכוונו לכך שהבוגרים יהיו בעלי השקפת עולם מוסרית שתנהה את חייהם ופעולותיהם ותשתקף במחובבות לחברה ולמדינה. הבוגרים יהיו מוחיבים למדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ברוח מגילת העצמאות, יכבדו את ערכי המורשת והתרבות של מדינת ישראל והקהילות החיים בה, ישמרו על כבוד האדם וחיוותיו, יחותו לצדק חברתי ואזרחי ולשמייה על הסביבה וייהו מעורבים במדינה, בחברה ובעזרה חולפת.

שלושת הרכיבים הללו ייחדו – ידע, מיומנויות וערכים – לאפשר לבוגר התמודדות מוצלחת עם אתגרי החיים בחברה הישראלית המשנה של המאה ה-21, בrama האישית, החברתית-אזרחיית והתעסוקתית (ראה תרשים 2).

שלושת הרכיבים שזורמים זה בזו ואינם יכולים לעמוד בפני עצמם. הצלחה ברכישת ידע והבנה מבוססת על קיומן של מיומנויות המאפשרות את הידע בתוך הקשרים שונים במציאות. כך למשל, מיומנויות מתחפות בתוך תהליך למידה של ידע, אך באותו הזמן, הבנה של ידע תלולה בפיתוח של מיומנויות מסוימות בהעברת הידע בין הקשרים שונים ויישומו. גיבוש סוללים ערכיים מתרחש בתוך מרחב תרבותי המבוסס על ידע ומסורתות שונות, אך באותו הזמן רכישת הידע והמיומנויות כרוכה אף היא בערכים העומדים בסיס המוטיבציה והמחויבות ללמידה.

תרשים 2: דמויות הבוגרת והבוגר

ידע ותוכניות למידים

מטרות הבניתה הידע במערכת החינוך

לצורך הבניתה תשתיתית ידע אצל הלומדים תוך התמודדות עם אתגרי העת הנוכחית, משרד החינוך מבקש לפתח בקרב תלמידיו ותלמידותיו 'ידע פועל' במסגרת תחומי הדעת וביחסים הגומליין ביניהם. המדייניות במסמך זה מבוססת על הבחנה הבסיסית בין ידע - ייחיות לא מקשורות של עובדות, מושגים ורעיונות או תהליכיים, לבין ידע - רשות מנטלית המקשרת בין הייחיות באופן שהוא בעל משמעות לומוד.² בניתה הידע היא תהליך שעלה הלומד ליטול בו חלק באופן פעיל - ידע בנבנה על ידי הלומד ולא נקלט על ידו. הבחנה זו תכוון את תכנון הידע ולהלמידה במערכת המתחדשת במסגרת דמות הבוגרת והבוגר.

ידע פועל מאופיין על ידי שלושה היבטים:

א. התפתחות: ידע פועל הוא דינמי, מתפתח ורגיש לגילויים חדשים ולקיים של

נקודות מבט שונות.

ב. קישוריות: ידע פועל הוא מבנה מורכב ומוקשור הכולל מושגים, רעיונות, עובדות ופרטי מידע - מתחום דעת אחד או מכמה תחומי דעת - אשר שלובים אלה באלה.

ג. הצדקה: ידע פועל נוצר בתהליך אינטראקטיבי של הבניה והצדקה, שורשו בהקשר התרבותי והחברתי.

תרשים 3: מרכיבי הידע

ידע פועל

תשתיית נרחבת, יציבה וגמישה

סוגי הידע

כדי לפתח ידע פעיל, נשאף שהتلמידים ירכשו שלושה סוגי של ידע בכל אחד מתחומי הדעת:

א. ידע תוכני הכלול היכרות עמוקה עם עובדות, תכנים, מושגים, סוגיות ורעיונות מרכזיים בתחום הדעת השונים.

תפניות גדולות בהיסטוריה, יצירות אומנות גדולות, שיטות שהן ציון דרך בפילוסופיה, תאוריות מרכזיות מדעי החברה והטבע וכיו"ב.

ב. ידע מעשי מיומנויות יהודיות בתחום הדעת, הנדרשות לרכישת הידע והרחבותו בתחום הדעת השונים. בהקשר זה חשובה ההבחנה בין הידע המעשי למיוומנויות דמיות הבוגרת והבוגר שהן בין-תחומיות, איןן מוקשורות בתחום דעת מסוים ומיעדרות לטיען בתהילך הלמידה בכל תחום דעת. קריית מפה טופוגרפית, שימוש במיקרוסקופ, קריית תווים וכיו"ב.

ג. ידע על אודות יצירתיות ידע (ידע אפייטמי) מהם מושאי הידע של תחום הדעת הנדון? כיצד התפתח הידע בתחום הדעת הנדון? מהן דרכי ביסוס הידע בתחום הדעת הנדון? מה טיבה של מומחיות בתחום הדעת הנדון? למשל הבנת הזיקה שבין תאוריה לניסוי בתחום המדדים המדוקים, בניית נאותה של טיעון, הבנה ופרשנות של טקסטים. תהיליך למידה הכולל את שלושת סוגי הידע חוני לפיתוחו של ידע פעיל אצל הלומד.

תכנון הלמידה - למידה סביב רעיונות גדולים³

על מנת לסייע לקידום יצירה של ידע פעיל יש ללמידה את סוגי הידע השונים סביב רעיונות גדולים'. הרעיון הגדול הוא בדרך כלל יעד למידה מרכזי של יחידת נושא בהוראה ולא של שיעור בודד. לא נדרש להגדיר רעיון גדול אחד מחייב ליחידת הוראה. כל תוכן נלמד יכול להיות מקשר בדרך אחרת לרעיונות שונים, ובלבך שיוכח הקשר בין פרטי הידע הנלמדים לרעיון הגדול, והרעיון הגדול יהיה בעל משמעות גם מעבר לפרטיים המקשורים אליו. רעיון גדול הוא רלוונטי לעולמם של הלומדים, מעורר עניין ויונסח לרוב

כਮשפט טענה קצר המקשר לתוכן הנלמד, אך משמעותי גם מעבר לו.

למידה סביב רעיונות גדולים יכולה לבוא לידי ביתו במערכות בשתי דרכים:

א. הגדרת הרעיונות הגדולים של תלמידים צריכים ללמידה ובנייה התכנים שבאמצעותם יילמדו הרעיונות הללו.

ב. חילוץ רעיונות גדולים מתוך ייחדות התוכן המופיעות בתוכניות הלימודים הקיימות ולימוד התוכן לאורם.

התפיסה הראשונה קיימת במערכות חינוך אחרות שנבו את תוכניות הלימודים על פי רעיונות גדולים.⁴ התפיסה השנייה היא התפיסה המרכזית שבאמצעותה מאורגנים מחדש תוכני הלמידה הנוכחים במערכות החינוך הישראלית. תפיסה זו יכולה לבוא לידי ביתו גם בתהליכי למידה שנגנים בבתי ספר במסגרות למידה גמישה בבחירה המורים והتلמידים. רעיון גדול מאפשר לומדים מציעים אריזה מארגנת שאליה יקשר הלומד את המידע הנלמד. הרעיון את ההבנה אצל הלומדים.

ממדים הלמידה⁵

על מנת לקדם תהליכי רכישה והבניה של ידע פעיל בשילוב פיתוח מיומנויות, מוגדרים ממדי למידה שונים המארגנים את הידע הנלמד שאותם תציע המערכת למורים.

תרשים 4: ממדים הלמידה

על המערכת לאפשר שילוב וגישות בין ממדים הלמידה השונים, ולצורך כך לבחון מחדש את תוכניות הלימודים בשלבי הגיל השונים, את תהליכי ההערכה ואת תהליכי הפיתוח המקצועית של המורים והדריכתם.

היחסור בין התכנים, קשריהם לרעיונות גדולים ובחירה בממד הלמידה המתאים להם - מאפשרו את רכישת הידע והבנה הנדרשים ללמידה בתנהלו היום-יומיות ולהמשך חייו הבוגרים.

על הלמידה להתבצע באופנים שונים המגדמים את היוצריםו של ידע פעיל, באמצעות למידה עצמאית, למידה שיתופית, למידה התנסותית ועוד.

תחומי הידע בדמota bogra

הليمודים במערכת החינוך הישראלי חולקו לארבעה אשכולות: לימודי יסוד מוקבלים בין-לאומיות, לימודי זהות ושיכות הנגורים מוחק חינוך מלכתי, לימודי אומנויות ותרבות וليمודי בחירה והעמקה. כל תחום דעת מעוגן בתוכנית ללימודים המגדירה את המושגים והרעיוןות הגדולים שעל התלמיד להבין ואת גופי הידע שעליו לדעת בשלב גיל מסוים. פיתוח המיומנויות נסמך על גופי הידע ופועל על גיביהם.

טבלה 1: תחומי הדעת בדמota bogra

ashcolot h ydu bdmot bogra

שפת אם
אנגלית
מתמטיקה
מדע וטכנולוגיה
עברית לדוברי ערבית

ashcol y sod

01

היסטוריה
ספרות
תנ"ך ומורשת
אזרחות
גאוגרפיה

ashcol z h ot w shikhot

02

אמנויות חזותיות
 Mizika
תיאטרון
קולנוע ומדיה
מחול
חינוך גופני

ashcol amnoniot v tnuah

03

תחומי המדעים
הומניסטיקה
אומנויות
מדעי החברה
שפות

ashcol b chira v ha umka

04

מיומניות: יכולות ליבה ובני דרך

מיומנות מוגדרת כיכולת הכללית הנרכשת בלימוד ואימון, אשר תומכת בחשיבה, למיניה וה��פתחות, ללא תלות בסוג הידע הדண, וממנהו אותו. מיומנות ניתנת להערכה בין תחומי דעת ומאפשרת לעשות שימוש יעיל והולם בידע, ניסיון ועריכים, במגוון רחב של הקשרים. בהתאם להגדרה זו, 13 המיומנויות שהושמו פותחו אומנם בזיקה לתחומי דעת שונים, אך אין משxicות בתחום דעת אחד אלא הן בין-תחומיות במהותן, מוסיפות על המיומנויות המוכרות בתחום הדעת ונועדו לשיער בהכוונת כל הגורמים במערכת החינוך תוך שימוש בשפה אחידה ומשותפת.

המיומנויות מאורגנות בארבעה אשכבות כמפורט בתרשימים 3, וכל אחת מהן מוגדרת بصورة איחודית סביב 6-3 יכולות ליבה. יכולות הליבה מתארות במספר היגדים את הפנים השונות של כל מיומנות והופכות אותה ל konkretit עבר גורמי המתה, המנהלים, עובדי ההוראה, המדריכים והמפקחים. תחומי המדיניות ותוכניות התהערבות הпедagogיות העוסקים בפיתוח של מיומנויות ומתקיימים מעבר לתוכניות הלימודים של המזוכירות הпедagogית, יגדירו גם הם את מטרותיהם תוך שימוש בהגדורות המשותפות בדמות הבוגר.

צוין שבד בבד עם פיתוח המיומנויות בדמות הבוגר, תוכניות הלימודים מגדרות גם מטרות בתחום המיומנויות הדיסציפלינריות (Skills) שהتلמיד מפתח לצדו המיומנויות (למשל - חילוק אורך במתמטיקה או חילוץ דימויים בספרות). המיומנויות הדיסציפלינריות ייחודיות לכל תחום דעת, בניגוד למיומנויות שתהlixir הפיתוח שלهن חזча בתחום דעת. כך למשל ניתן לפתח אוריינות שפתית באנגלית (מיומנות) דרך תחום הדעת של גאוגרפיה, אך לא יושם דגש על מיומנויות קריית מפה טופוגרפית (מיומנות דיסציפלינרית) בתחום הדעת אנגלית.

עבור כל יכולת ליבה הוגדרו גם אבני דרך לחמישה טוויחי גיל: מהקדם-יסודי ועד העל-יסודי. בתפישתנו, השונות בקצב הצמיחה בין תלמידים שונים היא גבוהה מאוד, ולפיכך לא הוגדרו אבני דרך ברזולוציה של כיתה מסוימת, אלא של שלב גיל. חלוקה זו יכולה לשיער להגדורת הלימודיות בשלבי גיל שונים, והיא מסמנת כיצד יכולות הליבה השונות נראות בגילים השונים.

תרשים 5: מיומניות דמות הבוגר

טבלה 2: יכולות הליבה בתחום המיומניות

מס'	שם המיומנות	יכולות הליבה
 2 מיומניות קוגניטיביות 		

 אוריינות לשונית **הבנת טקסטים דוברים וכותבים**

- איתור מידע, פרשנות והיסק ממוקור בודד
  - איתור מידע, פרשנות והיסק ממוקורות רבים
  - הערכה
- הפתק טקסטים דוברים וכותבים
- הבעה בעל פה
  - הבעה בכתב

יכולות להשתמש בשפה דברה וכתובה למגוון מטרות חברתיות, לימודיות ואישיות. יכולות זו כוללת את יכולת הבין ולהעיר טקסטים דוברים וכותבים ולהתמצא בהם, לבטא מחשבות ורגשות, לנתח רעיונות ודעות ולהגן עליהם, להציג מידע בצורה בהירה ולכידיה (קוהרנטיות) ולנהל תקשורת אינטלקטיבית עם אחרים. כל זאת בהתאם לנסיבות ולקહל היעד ומתחן ידיעה של הלשון והיכרות עם אוצרותיה בזיקה למטען התרבותי והחברתי שהוא נושא.

 1 **אוריינות מתמטית**

- אוריינות כמותית
- ייצוג מופשט
- חסיבה גאומטרית
- אוריינות נתוניים

יכולות לייצג מצבים ותופעות בשפה מתמטית וליישם ידע, מיומנויות ואסטרטגיות חשיבה מתמטיים (על אודוות נתוניים, כמויות, גאומטריה, תבניות) למגוון צרכים בהקשרים לימודיים וחוץ-לימודיים.

 2

שם הממיינות	מס'	יכולות הליבה
אוריניונות מדעית		
<ul style="list-style-type: none"> ההתמצאות מדעית הסביר מדעי של תופעות תכנון, ביצוע והערכת מחקר פרשנות מדעית של נתונים וראיות 		<p>היכולת לעשות שימוש במידע, מושגים וreuונות מדיעים, על מנת לתאר ולהסביר תופעות; לוזות שאלות לחקירה מדעית; להסיק מסקנות מבוססות ראיות ולהשתמש בתנונים אובייקטיביים וידע מדעי בהיבטים לימודים חברתיים ואישיים, מתוך הבנת הרלוונטיות והחשיבות של המדע לחיה היום-יום. יכולת זו מובילה לגיבוש זהות מדעית ומאפשרת אקטיביות בחטירה לצדך חברתי וסביבתי.</p>
חשיבה ביקורתית		
<ul style="list-style-type: none"> הערכת מידע ומקורות מידע טיעון קבלת החלטות הטלת ספק 	3	<p>היכולת לבחון ולהעריך מידע, דעתו אוreuונות באופן מושכל, לגשש דעתה או עמדתה באופן עצמאי, לבחור בין חלופות ולקלבל החלטות מנומקות.</p>
חשיבה יצירתיות		
<ul style="list-style-type: none"> סקרנות ומקורות גמיישות מחשבתיות תעוזה והתמדה יצירת הקשרים חדשים יישום 	4	<p>היכולת לחשב על נושאים מוכרים בדרכים חדשות, להציג הסברים או פתרונות חלופיים, לייצר הקשרים חדשים בין תחומי ידע שונים ולהפוך תוצרים מקוריים, רלוונטיים ובעל ערך.</p>

מס'	שם המיומנות	יכולות הליבה
אורייןנות דיגיטלית		
6		<ul style="list-style-type: none"> • תפעול ופתרון בעיות • צרכיה ויצירה של תוכן במדיה הדיגיטלית • שיתופיות • אתיקה ומוגנות <p>היכולת לשתמש בטכנולוגיות מידע ותקשורת למגוון أغراض מילויים ובחני היום-יום באופן אחראי, יעיל והולם; להשתתף במהירות לשינויים והתפתחויות; לצמצם סיכוןם ולהימנע מפגיעה בסביבה המקוונת.</p>
אורייןנות מידע		
7		<ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע • הערצת מידע • ארגון מידע • שימוש במידע • ייצוג מידע <p>היכולת להגדיר את המידע החדש, לאתרו, לארכנו, להערכו ולהציג אותו بصورة מושכלת.</p>
מיומנות רגשות		
8		<p>מודעות עצמית</p> <ul style="list-style-type: none"> • הכרת העצמי • זיהוי רגשות • תחושת מסוגלות <p>הכרת הנטיות והמאפיינים ומודעות לתהליכי פנימיים.</p>
9		<p>הכוונה עצמית</p> <ul style="list-style-type: none"> • ויסות עצמי • הנעה עצמית • התמודדות עם לחץ ומשבר <p>היכולת לניהול עצמי (self-regulation) – הכוונה ויסות עצמי, הנעה עצמית וחוסן, ומאפשרת התמודדות עם לחצים ומשברים.</p>

מס' 1

שם המיומנות

יכולות הליבה

מיומנויות חברתיות

מודעות חברתית

- הבנת الآخر
- זיהוי מצבים חברתיים
- רגשות תרבותית

היכולת לפעול בסיטואציות חברתיות מתחום הבנת الآخر, זיהוי נורמות חברתיות והשפעתן ומתחן פתיחות ורגשות כלפי אנשים מוקבצוטים חברתיות ותרבותיות אחרות.

10

התנהלות חברתית

- ניהול קונפליקטים
- עבודת צוות
- תקשורת וניהול יחסים בין-אישיים

היכולת ליצור מערכות יחסים חיוביות ומתוגמלות במגןון רחב של הקשרים ולשמר אותן וכן לפעול בשיתוף פעולה.

11

אוריגיניות גלובלית

- מודעות גלובלית
- אחריות גלובלית
- התנהלות רב-תרבותית

היכולת להתמכה בסוגיות גלובליות ולגלות אכפתיות כלפין; לגלות סקרנות, פתיחות וא Empathy כלפי אנשים מתרבויות וקבוצות אחרות; לעבוד בשיתוף פעולה עםם ולכבד נורמות חברתיות.

12

מס'	שם המיומנות	יכולות הליבה
13	מיומנות גופניות	אוריינות גופנית-בריאותית

- ידע ומודעות בנושאי בריאות
- אורח חיים בריא
- תנואה ופעולות גופנית
- שמירה על בטיחות, הימנעות מסיכונים והתרמודדות עימם
- התנהגות מינית בריאה

היכולת להבין, להעיר ולישם ידע ופעולות הנוגעות לבריאות גופנית ונפשית והקשרים ביניהן.

ערכים

ערכי הליבה והרכיבים

תוכנית הלימודים, כמו גם תוכניות התערבות ותchromי מדיניות נוספים, יחתרו במשמעות דמות הבוגר המפורטים בטבלה 3. הערכים השונים ישולבו בתוכניות הלימודים בדרךים שונות ויתבססו גם הם על גופי הדעת בכלל תחומי הדעת.

ערכים

טבלה 3: ערכי דמות הבוגר

רכיבים

5 ערכי הליבה

- גילוי סקרנות וענין בלמידה
- רוחב אופקים וחתירה לידע

**אהבת הדעת
וחדשות הלמידה**

- הסתמכות על ידע מbossס נתונים

- שאיפה למציאות ולמציאות יכולות אישיות

- היכרות ומחויבות לערכים יהודים ודמוקרטיים
ברוח מגילת העצמאות

**מחויבות לערכי
מדינת ישראל
כמדינה יהודית
ודמוקרפית**

- כיבור סמלי המדינה ושמירת החוק

- שירות משמעותי (צבאי, לאומי, אזרחי)

- השתתפות בתהליכיים דמוקרטיים בחברה

- מחויבות לערכי המורשת והזהות התרבותית של התלמיד

**כבוד ערכי
המורשת והתרבות
במדינת ישראל**

- היכרות וכבוד למגוון תרבויות ומורשות במדינה

- יושרה והגינות

**צדק חברתי
ועARBOT HADDEHIT**

- סולידריות ועזרה לזולות

- מעורבות חברתיות ואזרחית

- מחויבות לטבע וקיימות צדק סביבתי

**כבוד האדם
והמשפחה**

- כבוד לאדם ושמירה על זכויות היסוד

- שמיירה על עורך חי אדם

- כבוד ההורים והمعالג המשפחתי

עקרונות מקדמי למידה

פרק דמות הבוגרת והבוגר פירט את מטרותיה הпедagogיות של מערכת החינוך, פרק זה עוסק בתהילך הלמידה שבסיסו המדייניות הпедagogית של המשרד.

לאחר הצגת הגדרת הלמידה נושא ב'עקרונות מקדמי למידה' לאור המטרות שהוגדרו בדמות הבוגרת והבוגר. תפיסת הלמידה מגדריה שבעה עקרונות הכרחיים על מנת לחולל למידה אינטלקטואלית, שהם תשתיית לעיצוב מדיניות פדגוגית.

הגדרת הלמידה בתפיסת הלמידה העדכנית

התפיסה הпедagogית שאנו נעים לקראתה מכוננת את מערכת החינוך להשגת מטרות פדגוגיות שיאפשרו לה להיענות לצרכים והאתגרים של לומדים בכלכלת הידע ובחברה הישראלית של המאה ה-21. סקירות בארץ ובעולם⁹ קבעו כי לצד הרחבת הידע של תלמידים, מערכות חינוך צריכות לעודד תלמידים להגע למבנה של רעיונות גדולים בתחום הדעת ולסייע להם לפתח מיומנויות הפעולות בעוזרת הידע הזה ומיצירות ידע חדש. מאפיין מרכזי של מארג הידע והמיומנויות הוא יכולת העברה, דהיינו ישומו של הידע בהקשר אחר מזה שבו הוא נלמד. דמות הבוגרת והבוגר מגדרה את מטרות המערכת באופן הזה. מחקרים קורטיביים ראשוניים מצבאים על יכולת זו כמרכיב חיוני להצלחה בחיי הפרט, המשפחה, המשפחה וה תעסוקה, שעברו תמורה יוצאת דופן בהפקת הידע של העשורים האחוריים.¹⁰

הבנה מאפשרת לומד למקום מושג, עיירון או רעיון בהקשר עשי, וכן מפתחת את יכולתו של הבוגר להשתמש בידע גם בסביבות משתנות.^{11,10} למידה המוביילה להבנה היא כזו העוסקת ברעיונות גדולים המקשרים בין פרטי ידע בתוך תחום דעת וכן מקשרים לתחומי דעת אחרים. במקרים אחרים, התוצר המתתקבל מלמידה של רעיונות גדולים הוא הבנה, הבאה לידי ביטוי ביכולת להעביר ידע בין תחומי דעת והקשרים שונים בחיים.

הדגש על הבנה הקשור לדרכי העברת המידע והתרבות בעולמו כיום. בעולם שבו התרבות נאמרה ונגהנה בעיקרה בעל פה, הייתה חשיבות גדולה לשימור פרטיו הידע. בימינו, התלמיד מצוי בעולם של כלכלת ידע שבו שמרות המידע נעשית על ידי טכנולוגיות שונות, ומכאן עולה חשיבותם של עקרונות כלליים שמטרתם לסייע לתלמיד בסידור וארגון הידע הבלתי נדלה המונח לפתחו.

יכולת הבוגר להגיע להבנה ולהעביר ידע בין הקשרים, תליהה במידה רבה בפיתוח מיומנויות דומות הבוגרת והבוגר (ראה תרשיש 2). מיומנויות קוגניטיביות, רגשיות וחברתיות אלה, מאפשרות לתלמיד לדעת איך, מדוע ומתי לישם את הידע שיש לו בمعنى לשאלות ובעוות שיעמן הוא צריך להתמודד.¹² לפיכך, פיתוח מיומנויות הוא למעשה שימוש שככלול יכולת הבוגר להעביר ידע בין הקשרים ולהשתמש בו באופן אפקטיבי בתחום החיים השונים כתלמיד ולומד.¹³

עקרונות מוקדיים למידה

בשונה מן התפיסה המסורתית, העקרונות הפלוגוגיים בתפיסת הלמידה העדכנית מתבססים על הידע שנוצר בארכטת העשורים האחרונים במדעי הלמידה על אודות האופן שבו בני אדם לומדים ועל התנאים הדורושים להם בתהליכי הלמידה.¹⁴ עקרונות אלה מנחים את תהליכי עיצוב המדיניות בשלבי הגיל, על מנת לשפר משמעותית את היכולת של אנשי חינוך לחולל תהליכי למידה בכיתות ובתורך למקסם את האפקטיביות של משאבי המערכת. להלן סקירה של שבעה עקרונות מרכזים העולמים מושלוש מטה-אנגליות גדלות שנערכו על ידי האקדמיה הלאומית למדעים בארץ הברית וחוקרים נוספים במדעי הלמידה.

שבعة עקרונות מוקדמי למידה

תפישת הלמידה מגדריה מה נדרש ללמידה אינטלקטואלית כבסיס לעיצוב כלי המדייניות הפלוגוגיים שהמשרד מפעיל ומפורט שבעה עקרונות מוקדמי למידה לאור מטרות מדיניות דומות הבוגרת והבוגר:

1. מוטיבציה

מצבי מנטלי הקשור הן להנעה הראשונית ללמידה והן להתמדה בלמידה. ניתן להשפיע על המוטיבציה ולהעצים בתהליכי פדגוגיים. מוטיבציה נוצרת כאשר לומד ישנה תחושת **שייכות**, יכולת ומסגרות ליצור ולהשפי. כאשר התלמיד תופס את הלמידה כבעלת ערך לחייו וזהותו, רואה בתכנים קשורים לתחומי העניין שלו ובוחר בתהליכי הלמידה - המוטיבציה מועצתמת.

2. מודעות והכוונה עצמית

לומד המווסת ומנהל בעצמו את תהליך הלמידה - מצילich יותר. ניהול הלמידה הכרך במודעות של הבוגר לתהליכי הלמידה שלו עצמו ולהצבת יעדים, בקרה עצמית ותכנון הלמידה. המודעות והכוונה העצמית ניתנות לשכלה בתהליכי פדגוגי.

3. ידע והתנסות קודמים

למידה אינה העברה של ידע לכלי ריק, אלא תהליכי שבו הלמידה תומכת בתהליכי הבניה המחוודשת של ידע חדש בהתבסס על הידע וההתנסות הקודמים של הלומדים (אשר קיימת ביניהם שונות בתחום זה). הלומד עלולבחן ידע וחוויות חדשות לאור הידע והניסיוני הקיימים אצלו כבר, ועל תהליכי הלמידה להיות מותאמים לכך.

4. ביצוע הבנה

הבנייה היא תהליך פנימי בתודעתם של הלומדים המתבטא ביכולת למקום עובדה, רעיון, עיקרון או מושג ולהשתמש בהם בהקשר רחב ועшир. כדי שנוכל להבחן בתהליך של הבנה, לחן אליו ולהעיר אותו, יש לכלול בלמידה רכיב של ביצוע שמודגים אותה ומסייע להשגתה. המחקר האמפירי מצביע על ביצוע הבנה כרכיב הכרחי בתהליכי הpedagogi.

5. הקשר מציאותי (קונטקטס)

הידע, המימוןיות והערכים באים לידי ביטוי גם מחוץ להקשר הכתתי. הלומד חוקר באופן עצמאי או במלידה שיתופית את המציאות שביבו, מגלה ויוצר בה ידע, מזהה ומבין את השימוש בידע התאורטי למציאות. במידה בתוך ההקשר המציאותי שבו נוצר ומיושם הידע עמוקה את הלמידה.

6. דיאלוג ומשמעות

הכוונה לדיאלוג בין הלומד לשאר השותפים ללמידה (המורה, הלומדים האחרים, משפחתו ואנשיים נוספים הנוכחים בתהליכי הלמידה). דיאלוג ומשמעות תומכים בМОΤיבציה דרך יצירה דפוס חשיבה מתפתח ובפיתוח מודעות והכוונה עצמית דרך המפגש עם עמדתו ומשמעותו של الآخر. דיאלוג ומשמעות מקדים הبناء במחלה הלמידה והם ההזדמנויות הטובה ביותר להערכתה (באמצעות ביצועי הבנה). דיאלוג ומשמעות הכרחיים לפיתוח מימוןיות רגשיות (SEL) - תוך-אישיות ובין-אישיות.

7. סביבות תומכות למידה

סביבות למידה על מרחביה השונים נדרשות להיות בטוחות וモוגנות עבור הלומדים, מאפשרות קשר, חיבור טכני ותקשורת בין המשתתפים ומעודדות צמיחה והתרחבות של כל המשתתפים בתהליך הלמידה. סביבת למידה יכולה להיות טכנולוגית, היברידית, בשטח טבעי או בניי וכו'. סביבת למידה בטוחה היא הבסיס ליכולת של הלומד להשתתף באופן פעיל בתהליך הלמידה. סביבת למידה מעודדת היא תנאי הכרחי לתקשורת וציפה. סביבת למידה מעודדת צמיחה היא תנאי להתקדמותו והתרחבותו של הלומד בתהליכי הלמידה.

הmdiיניות הпедagogית בשלבי הגיל

דמות הבוגר והעקרונות בתפיסת הלמידה שנידונו לעיל מוכנים את mdiיניות הпедagogית בכל שלבי הגיל. עם זאת, בכל שלב גיל, המטרות והעקרונות מקבילים ביטויים שונים בהתאם לאתגרים הפסיכוגניים הייחודיים של אותו שלב. שאלות מרכזיות בעיצוב mdiיניות המותאמת לשלי גיל נוגעות למשל לאיזון בין למידה תחומיית ובין-תחומית, לבחירה באופני למידה - תוך דגש חוויתי-רגשי או קוגניטיבי, לדומיננטיות של המורה כ动员יל הלמידה ולהתרחבות עצמאות הבוגר וביכולת ההכוונה העצמית של תהליך הלמידה. mdiיניות הпедagogית בשלבי הגיל היא חלק בלתי נפרד מכל תוכנית mdiיניות בתחום mdiיניות המערכתית.

צוותי העבודה

הובילת המהלך

ד"ר מיכל טביביאן מזרחי, סמכ"לית אסטרטגיה ותכנון
 ד"ר מيري שליסל, יור"ם המזכירות הпедagogית
 מוטי טאובין, מנהל אגף א' אסטרטגיה ומדיניות
 יואב רסקין, אגף אסטרטגיה
 אפרת צנגן, אגף אסטרטגיה

צוות מוביל משradi

ד"ר שוש נחום, סמכ"לית בכירה ומנהלת המינהל הפלגי
 איל רם, סמכ"ל ומנהל מינהל עובדי הוראה
 ד"ר עופר רימונ, סמכ"ל תקשורת טכנולוגית ומערכות מידע
 ד"ר חגית גליקמן, מנכ"לית ראמ"ה
 עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שפ"י
 ד"ר איתי אשר זיל, לשעבר המדען הראשי,
 ד"ר אודט סלע, מנהלת תחום ייעוץ מדעי, לשכת המדען הראשי
 מירב זריבוב, מנהלת אגף מו"פ
 עינת רום, מנהלת אגף א' פיתוח מקצועי עובדי הוראה
 AINA ZALCMAN, סגנית בכירה למנהלת המינהל הפלגי
 ד"ר זאב אליצור, מדריך מרכז במצוירות הפלגי
 הילה לנקררי מיויסט, מנהלת אגף א' תכנון ומדיניות

צוות הממחקר - מכון ERI

ד"ר נועה ליבובי
 ד"ר דניאללה שידלובסקי
 ענת פנס
 ד"ר גלעד טנאי
 ד"ר אפרת אהרוןוב- מג'אר
 ד"ר מאיה דנק
 מיכל בנין
 נעם גנטוס

מיומנויות רגשות וחברתיות

ראש הצוות: עיבן ליק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוץ (שפ"י), המינהל הпедagogי

חוות דעת אקדמית: ד"ר דפנה קופלמן רובין, ראש המרכז לקידום למידה רגשית-חברתית בישראל בית הספר ברוך איבציג לפסיכולוגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

חברי הצוות:

ד"ר חוה פרידמן, מנהלת אגף פסיכולוגיה וחינוכית, שפ"י, המינהל הпедagogי

אללה אלגרסי, מנהלת אגף ייעוץ, שפ"י, המינהל הпедagogי
הילה סגל, מנהלת אגף תוכניות סיוע ומונעה, שפ"י, המינהל הпедagogי

יעל בריל, מדריכה ארצית מרכזות הטמעת כישורי חיים, שפ"י,
המינימל הпедagogiy

ד"ר שרון אוריאלי, פסיכולוגית חינוכית - מרכזות מחקר אופק
מדעי בנושא SEL, שפ"י, המינהל הпедagogiy
שלמה גולדמן, מנהל תחום מחקרים וניסויים חינוכיים, לשכת
המדען הראשי

אוריה מלכין, מדריך מרכז, מינהל חברה ונوعר
סימה גוטמן, מדריכה מחוץית, מינהל חברה ונوعר

اورינות גLOBליות

ראש הצוות: מירב זרביב, מנהלת אגף מו"פ, המינהל הпедagogiy
חוות דעת אקדמית: פרופ' אילנה שוהמי, בית הספר לחינוך,
אוניברסיטת תל אביב

חברות הצוות:

קרי לוי, צוות יישום מערכתי, אגף מו"פ
קרן דביר, צוות יישום מערכתי, אגף מו"פ
נורית רון, צוות יישום מערכתי, מדריכה מרכזות מחוץית,
אגף מו"פ

פזית ראובני, צוות יישום מערכתי, אגף מו"פ

<p>חוות דעת אקדמית: פרופ' אורנה אפל-בראון, ראש בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת חיפה חברי הצוות: אפרת לאופר, מנהלת תחום קידום בריאות במוסדות חינוך, המינהל הпедagogי מייל שילנוביץ, מדריכה מרכז ארצית, המינהל הпедagogי דגנית הילר, מדריכה ארצית לקידום בריאות בגנים הילדים, מטה הפקוח על הבריאות גיא דגן, מנהל תחום דעת ומומונה על החינוך הגוף, המזכירות הпедagogית עירית ליבנה, לשעבר מנהלת תחום קידום בריאות במוסדות חינוך, המינהל הпедagogי</p>	מיומניות גופניות בריאותית אורירינות גופנית - בריאותית
--	--

<p>ראש הצוות: ד"ר עליזה עמיר, הממונה על העברית בתבי הספר<ul style="list-style-type: none"> העל-יסודיים ליוי אקדמי: פרופ' דורית ריביד, ב"ס לחינוך וחינוך להפרעות בתקשורת, אוניברסיטת תל אביב; ד"ר גלית אביבי בן-צבי, הקרייה האקדמית אונו </p>	מיומניות כוגנטיביות לשונית אורירינות לשונית
---	--

<p>חברי הצוות: תומר ברזומן, מנהל תחום דעת הוראת הלשון העברית בחינוך העל-יסודי, המזכירות הпедagogית ציוונה לוי, מנהלת תחום דעת אנגלית בחינוך היסודי והעל-יסודי, המזכירות הпедagogית דליה הלוי, מנהלת תחום דעת הוראת הלשון העברית בחינוך היסודי והקדם יסודי, המזכירות הпедagogית גילה קרול, מנהלת המחלקה לממיוניות יסוד, אף א' חינוך יסודי, המינהל הпедagogי ד"ר ראייה בורבאלה, מנהלת תחום דעת שפת אם ערבית במגזר הערבי והבדואי, המזכירות הпедagogית וופא מועדי, מנהלת תחום דעת הוראת עברית למגזר הדרוזי והצ'רקסי, המזכירות הпедagogית</p>

ראש הצוות: ד"ר דורית נריה, מנהלת תחום דעת מתמטיקה
בקדם יסודי וסודי, המזכירות הпедagogית
חוות דעת אקדמית: ד"ר אלון פינטו, המחלקה להוראת המדעים,
מכון ויצמן

אורียนוט
מתמטית

חברי הצוות:
נירית נעמי צז, מנהלת תחום דעת מתמטיקה בחינוך העל-יסודי,
המזכירות הпедagogית
גנדי ארנוביץ, ממונה תוכניות לימודים במתמטיקה, המזכירות
הпедagogית

ראש הצוות: ד"ר גילמור קשת-מאור, מנהלת אגף מדעים,
המזכירות הпедagogית
חוות דעת אקדמית: פרופ' טלי (רויטל) טל, דיקנית הפקולטה
לחינוך למדע וטכנולוגיה, הטכניון
פרופ' מיכל ציון, ראש המרכז להוראת הבiology, אוניברסיטה
בר אילן
ד"ר אורנית ספקטור לוי, ראש התוכנית להוראת המדעים,
בית הספר לחינוך, אוניברסיטה בר אילן

אוריאנות
מדעית

חברות הצוות:
ד"ר רוחמה ארנברג, ממונה תכנון קוריוקולי פיתוח תוכן מדעי
הטבע, המזכירות הпедagogית
בילי פרידמן, מנהלת תחום דעת מדעים בסיסודי וב忠"ב,
המזכירות הпедagogית
שרית אמיתי בירמן, מדריכה מרכז אוריינוט מדעית באגף
מדעים, המזכירות הпедagogית

אוריאנות
מידע

חוות דעת אקדמית: פרופ' נועה אהרון, המחלקה למדעי
ה%;">, אוניברסיטת בר-אילן

חברי הצוות:

ד"ר איינה רטנו, מנהלת תחום דעת תקשורת וקולנוע, אגף
אמנויות, המזכירות הпедagogית
ד"ר זאב אליצור, מדריך מרכז במזכירות הпедagogית

ראש הצוות: דליה פניג, סגנית יו"ר המזוה"פ ומנהלת אגף א' פיתוח פדגוגי, המזכירות הпедagogית חוות דעת אקדמית: ד"ר ארנון הרשקוביץ, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב	אורירינות דיגיטלית
--	-----------------------

חברי הצוות: ד"ר ענת ליבוביץ, מנהלת אקדמית של קמפוס אונו בחינוך וחברה, הקרייה האקדמית אונו إيمان זועבי, ממונה פדגוגיה דיגיטלית ב מגזר הערבי, הmozicrout הпедagogית רונית שוחט, ממונה על פיתוח והערכה של תוכניות לימודים, הmozicrout הпедagogית שרית קיזוני, מדריכה מרכזת, אגף א' - חינוך על-יסודי, המינהל הпедagogic ד"ר לימור ליבוביץ, מדריכה ארצית, מנהל תקשוב קובי רפאללי, מנהל חטיבת הטמעת טכנולוגיות, מנהל תקשוב

ראש הצוות: עדיה רוזנברג, אחריות תחום חינוך לחשיבה, אגף א' פיתוח פדגוגי, המזיכירות הпедagogית חוות דעת אקדמית (חשיבה ביקורתית): PROF' ברוך שורץ, בית הספר לחינוך, האוניברסיטה העברית בירושלים חוות דעת אקדמית (חשיבה יצירתיות): ד"ר גדי אלכסנדר, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון	חשיבות ביקורתית ויצירתיות
--	---------------------------------

חברי הצוות: ד"ר אלונה שבט, חינוך לחשיבה, אגף א' פיתוח פדגוגי, המזיכירות הпедagogית מנחם נדלר, מנהל אגף תלמידים מוחוננים ומצטיינים, המינהל הпедagogic פנינה זצ'ר, מפקחת ארצית בקרת תכניות לקידום תלמידים מוחוננים, אגף תלמידים מוחוננים ומצטיינים, המינהל הпедagogic
--

הערות שוליים

1. כמו פרובינציית קולומביה הבריטית בקנדה ואוסטרליה. ראה להרחבה: BC's New Curriculum, Background Information, accessed at: <https://curriculum.gov.bc.ca/curriculum-info>
2. ראו ענת זהר, ציונים זה לא הכל, עמ' 28
3. ראו בנספה: במידה סביר רעיונות גדולים.
4. כך נעשה למשל בפרובינציית קולומביה הבריטית, ראו לעיל ה"ש 2.
5. ראו: ממדи הלמידה, משרד החינוך - המזוכירות הпедagogית.
6. ראו: בין תחומיות בלימידה, מסמך בכתיבת.
7. פירוט תחומי הדעת הוא רשיימה עקרונית, לאחר שששות תחומי הדעת מושתנים בין שלבי הגיל השונים במערכת החינוך. הפירוט המדויק לפי שלבי הגיל יופיע במסמך הידע של מדיניות דמות הבוגר (טרם פורסם).
8. ראו למשל איזנברג זליבנסקי-אדן 2019; הרפז 2012; זהר 2012; סקירת ספרות משרד החינוך 2020 א. כמו כן מטה-אנגליה שנעשתה באקדמיה הלאומית למדע בארה"ב (NASEM, 2012).
9. ראו סקירת מגמות נרחבות משרד החינוך 2019.
10. הרפז 2011, פרק 3, עמ' 20-23; זהר ובושראיין 2019, עמ' 11.
11. הבנה משמעותית מטאפינית באربع תוכנות: היא עשירה בתובנות, מנעה לפועלה, טעונה במשמעות מוסרית ועתרית הזרמוניות (מרקמים שנייתם להחיל אותן). הבנה המטאפינית באربع התוכנות שהזכו עוברת מן המשא הישיר שלה - התוכן שבו הן עוסקות - ומתחשבת במוחבים חדשים (הרפז 2014, פרקינס 2011). במידה שמלילה להבנה היא כזו הדורשת מן הבוגר - בין היתר - לקשר בין רעיונות חדשים לרעיונות קודמים וניסיוני, לבין דפוסים ועקרונות בסיסיים, להעריך רעיונות חדשים ולהברר אותם למסקנות ולבחון כיצד דין ויאילוג מייצרים דעת חדש

.(Sawyer 2014; NRC 2000; NRC 2012)

.NRC 2012, 5-6. 6 .12

13. הבנה בתהיליך הלמידה היא חיונית להתחזותן של מיומנויות השימוש בידע בהקשרים שונים, ובאופן מעגלי, גם קיימן של מיומנויות מפותחות אצל הבוגר תונבר באופן משמעותי בהיווצרותה של הבנה בתהיליך הלמידה (NRC 2012, 8). ישנו אופני למידה מגוונים ושימוש באופן למידה מסוים יעודד פיתוח מיומנויות מסוים אצל התלמיד (NASSEM 2018, 55, ch. 5).

.Sawyer 2014. 8 .14

רשימת מקורות

- אסטרטגיות החשיבה מסדר גובה (2009). ירושלים: משרד החינוך, האגף לתוכנון ולפיתוח תכניות לימודים.
- איינברג א' ווליבנסקי אדן ע' (2019). התאמת מערכת החינוך למאה ה-21 (מחקר מדיניות 130). המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- אליצור (2020). הוראת רעיונות גדולים: סקירת ספרות, רקע והטמעה מערכתי. טרם פורסם. בкл, ש' (עורך) (2016). מידע, ידע ודעת: הדנ'א של החינוך. תל אביב: מכון מופת.
- הרפץ, י' (עורך) (2016). להבין הבנה למד להבין: מושגים ומשמעות. מכון מופת.
- הרפץ, י' (2011) מוחזקים כיינה בעשרה שיעורים. תל אביב: הדר החינוך.
- הרפץ, י' (2000) דילימות חינוכיות. בתרוך יורם הרפץ (עורך), הוראה ולמידה בקהילה החשיבה: בדרך לבית ספר וחובב, חינוך החשיבה 18 (עמ' 55-62), ירושלים: ברנקו ויס.
- זהר, ע' (2012). מטרות החינוך במאה ה-21 ופיתוח החשיבה במקומות שונים בעולם. קרייאת בניינים 19.
- זהר, ע' (2013) ציונים זה לא הכל: לקריאת שיקומו של השיח הפגודי. בני ברק: ספריית פועלים.
- זהר ע' ובושריאן ע' (2019). התאמת תוכניות הלימודים וחומר הלימוד למאה ה-21: מסמך בגיןים. יוזמה: מרכז לידע ולמחקר בחינוך.
- Dewey, J. (1910). *How We Think*. Boston, New York, Chicago: D. C. Heath & Co. Publishers
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2018). *How People Learn II: Learners, Contexts, and Cultures*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/24783>.
- National Research Council (2000). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School: Expanded Edition*. Washington, DC: The National Academies Press.
- OECD (2018). *Future of education and skills 2030: conceptual learning framework*. Knowledge 2030.
- Sawyer, R. (Ed.). (2014). *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences* (Cambridge Handbooks in Psychology). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139519526

תודות

עריכה לשונית: יונית פרידל
עיצוב גרפי: גלית אוזולאי

